

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОПТИМІЗАЦІЇ ДОХОДІВ І ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ БІЗНЕСУ

О. П. ЛУГІВСЬКА, кандидат економічних наук, доцент;

Л. А. ЛУГІВСЬКА

(Вищий навчальний заклад Укоопспілки

«Полтавський університет економіки і торгівлі»)

Анотація. *Мета статті полягає у визначенні теоретичних і практичних аспектів управління доходами й витратами підприємства, методичних аспектів їх оптимізації в тісному взаємозв'язку з кінцевим результатом бізнесу, а саме його прибутком. Методика дослідження. Вирішення поставлених у статті завдань здійснено за допомогою таких загальнонаукових і спеціальних методів дослідження: аналізу та синтезу, систематизації та узагальнення, діалектичного підходу. Результати. Розглянуто сутність та значення доходів і витрат підприємства, здійснено їх класифікацію відповідно до сучасних підходів науковців і практиків, надано власні бачення та визначення окремих економічних категорій і понять. Запропоновано основні критерії щодо оптимізації доходів та витрат підприємства для забезпечення ефективності його діяльності й досягнення цільового розміру прибутку. Практична значущість результатів дослідження. У статті обґрунтовано, що впровадження запропонованих критеріїв та підходів щодо оптимізації доходів і витрат підприємства сприятимуть ефективному ціноутворенню власної продукції, визначенню ефективних місць її реалізації та забезпеченню результативного, прибуткового бізнесу. Основні наукові положення статті призначені для використання у практиці сучасних підприємств.*

Ключові слова: *доходи, витрати, чисті доходи, поточні витрати, витрати виробництва, прибуток, оптимізація витрат, управління доходами й витратами, ефективність діяльності.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. У сучасних умовах доходи створюють основу для самофінансування підприємства за умови, що їх розмір достатній для покриття витрат на виробництво продукції та інших видів діяльності, виконання зобов'язань перед бюджетом і формування чистого прибутку. Отримання найбільшого ефекту з найменшими витратами, економія природних, трудових, матеріальних і фінансових ресурсів залежать від того, як підприємство вирішує питання управління витратами та проводить пошук способів їх зниження. Витрати є індикатором діяльності суб'єкта господарювання; збільшення витрат може бути зумовлене як зміною ситуації на ринку, так і недоліками у процесі діяльності підприємства. Практично кожне підприємство

має резерви для оптимізації витрат, що дозволяє йому досягти економічної ефективності, а також підвищити конкурентоспроможність на ринку.

Економічні категорії доходів і витрат займають центральне місце в ринковій економіці, оскільки вони визначають конкурентний попит на ринку. Доходи й витрати окремого підприємства є досить різноманітними та забезпечують використання всіх факторів виробництва, тому необхідно з'ясувати їх сутність і класифікацію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження економічної сутності доходів та витрат зробили такі вчені-економісти, як А. Сміт, К. Маркс, Дж. Мілль, Дж. Хікс, В. Парето, Л. Вальрас, Ф. Найт та ін. У сучасних умовах поняття «доходи» та «витрати» висвітлюються в наукових публіка-

ціях таких вітчизняних і зарубіжних вчених: Н. С. Андрущенко, В. В. Баліцької, О. В. Березіна, І. О. Бланка, М. Г. Грецака, І. Є. Давидовича, Ю. С. Цал-Цалко, О. В. Карпенко, О. Є. Кузьміна, А. М. Турила та ін. Проте необхідно зазначити, що як економісти-класики, так і сучасні вчені мають різні думки щодо визначення змісту даних категорій, також ці поняття розглядаються переважно відокремлено одне від одного. Однак, їх потрібно вивчати у взаємозв'язку, оскільки підприємство спочатку здійснює витрати, а потім отримує доходи, які є джерелом покриття даних витрат та сплати податків до бюджету.

Формування цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у визначенні теоретичних і практичних аспектів управління доходами й витратами підприємства, методичних аспектів їх оптимізації в тісному взаємозв'язку з кінцевим результатом бізнесу, а саме його прибутком.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Категорія «витрати» широко

використовується як у вітчизняній, так і зарубіжній економічній літературі, наприклад, у російській економічній літературі вона має три аналоги: «затраты», «расходы», «издержки» [4, с. 423]. При цьому немає конкретного розмежування між цими поняттями.

Основні положення економічної категорії витрат виробництва, як зазначає О. В. Олійник, розроблені класиком політичної економії К. Марксом. Дане поняття він розглядає з погляду теорії трудової вартості, яка ґрунтується на двох принципових категоріях – витрати виробництва й витрати обігу [2, с. 28–32]. Витрати виробництва представляють собою витрати на виробництво, які повинні понести організатори підприємства з метою створення товарів і наступним отриманням прибутку. Категорія витрат обігу пов'язана із процесом реалізації товарів, до яких належать додаткові витрати обігу, а саме витрати на пакування, сортування, транспортування та зберігання товару.

На основі досліджуваних літературних джерел виявлено, що вчені та науковці трактують поняття витрат із різних підходів (табл. 1).

Таблиця 1

Погляди різних авторів на сутність поняття «витрати»

Автор	Сутність поняття
І. О. Бланк	Витрати – виражені у грошовій формі поточні витрати трудових, матеріальних, фінансових й інших видів ресурсів на виробництво продукції [4]
Глен А. Велш, Деніел Г. Шор	Витрати – це визначена в доларах сума ресурсів, які були використані чи витрачені підприємством протягом певного часу з метою отримання доходу [9]
М. Г. Грецак, О. С. Коцюба	Витрати – це обсяг використаних ресурсів підприємства у грошовому вимірі для досягнення певної мети [8]
Г. В. Осовська, О. О. Юшкевич, Й. С. Завадський	Витрати підприємства формуються у процесі використання ресурсів під час здійснення певної його діяльності. Вони мають цільову спрямованість. Витрати підприємства визначаються як сума зменшення вартості активів або зменшення власного капіталу [8]
О. В. Крушельницька	Витрати – грошова оцінка матеріальних і трудових ресурсів, що пов'язані з виробництвом та реалізацією продукції, наданням послуг [7]
В. В. Кулішов	Витрати – це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу [7]
Л. Г. Мельник, О. І. Карінцева	Витрати – це прямі й непрямі витрати, фактичні й можливі виплати або упущена вигода, необхідні для того, щоб залучити й утримати ресурси в межах даного напрямку діяльності [3]
К. Т. Кривенко, В. С. Савчук, О. О. Беляєв	Витрати – грошове вираження використання виробничих ресурсів, у результаті якого здійснюється виробництво і реалізація продукції [3]
А. М. Турило, Ю. Б. Кравчук, А. А. Турило	Витрати – це вартісне вираження абсолютної величини застосовано-спожитих ресурсів, необхідних для здійснення ним поставленої мети [8]
Хел Р. Веріан	Витрати – це всі фактори виробництва, що використовує фірма, оцінені за їх ринковою ціною [2]

Продовж. табл. 1

Автор	Сутність поняття
Хел Р. Веріан	Витрати – це всі фактори виробництва, що використовує фірма, оцінені за їх ринковою ціною [2]
Ю. С. Цал-Цалко	Витратами визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені [3]
Шим Джей К.	Витрати – показник у грошовому вираженні кількості ресурсів, використаних для досягнення певної мети [9]

Як бачимо з табл. 1, дослідники трактують витрати як сукупність залучених ресурсів для виготовлення продукції, а також як кошти, які потрібно сплатити за придбані оборотні та необоротні активи. Останні не є витратами, оскільки це лише кошти, які сплачує підприємство для забезпечення безперервності та ефективності здійснення господарської діяльності, і вони не впливають безпосередньо на фінансовий результат. Їх вплив на прибуток можна прослідкувати за списання оборотних активів на виробництво, а необоротних активів – у вигляді амортизації, яка частинами списується на готову продукцію, якщо ці необоротні активи використовуються у процесі виробництва, або на фінансовий результат для визначення прибутку чи збитку за звітний період. Спеціалісти Міжнародної фінансової корпорації трактують поняття «витрати» як вартісне вираження спожитих ресурсів із метою виконання робіт щодо задоволення потреб клієнтів [8, с. 31].

Вищезазначені підходи лише частково відображають сутність поняття «витрати». Витрати є складною економічною категорією, що залежить від їх місця, ролі й етапу виникнення під час діяльності підприємства.

Витрати виробництва в бухгалтерській та статистичній звітності виступають як собівартість продукції. Поняття «витрати», яке згідно з термінологією П(С)БО прийшло на зміну поняттю «собівартість», є ширшим. У П(С)БО під собівартістю розуміють оцінку продукції на базі вартості сировини, матеріалів, палива, енергії, праці та інших ресурсів, що споживаються у процесі її виробництва [5].

Із уведенням національних і міжнародних стандартів обліку витрати характеризуються П(С)БО 16 «Витрати». Згідно з П(С)БО

витрати підприємства – це зменшення його економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками) [5].

Розрізняють два основні підходи щодо дослідження поняття «дохід»: економічний і бухгалтерський. Підґрунтям економічного підходу є поняття «виручка», тобто обсяг продажу підприємством продукції (робіт, послуг). Інколи це поняття ототожнюється з поняттям «дохід підприємства». Поняття «дохід» слід розглядати ширше, ніж виручка. Найпоширенішим серед сучасних економістів стало визначення поняття «дохід підприємства» як суми виручки від реалізації продукції і майна, а також від здійснення позареалізаційних операцій [4, с. 59–64]. Бухгалтерський підхід переважно базується на понятті «економічна вигода». Такий зміст цієї категорії визначено в Міжнародному стандарті фінансової звітності 18 «Дохід»: «Дохід – це валове надходження економічних вигод протягом певного періоду, що виникає в ході звичайної діяльності суб'єкта господарювання, коли власний капітал зростає в результаті цього надходження, а не в результаті внесків учасників капіталу» [2, с. 60]. Аналогічне поняття в Національному стандарті бухгалтерського обліку – П(С)БО 3 «Звіт про фінансові результати» інтерпретується так: «Доходи – це збільшення економічних вигод у вигляді надходжень активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (крім зростання власного капіталу за рахунок внесків учасників (власників) за звітний період». Проте визначення доходу в національному стандарті бухгалтерського обліку як збільшення еконо-

мічних вигод у формі «надходження активів або зменшення зобов'язань» підлягає критиці науковців як не зовсім коректне. Очевидно, слід погодитися із зауваженням, що не кожне збільшення активів і зменшення зобов'язань характеризує момент отримання доходу. Про отримання доходу свідчить оплата рахунку, пред'явленого підприємством покупцеві його продукції (товарів, робіт, послуг). Стосовно зобов'язань підприємства, то в разі їх безпосереднього погашення ніякого зростання капіталу насправді не відбувається. До зростання капіталу призводить не погашення зобов'язань, а відмова кредитора від своїх прав (коли активи отримані підприємством на безоплатній основі).

На відміну від широкого трактування поняття «дохід підприємства» як за економічним, так і за бухгалтерським підходом, вузьке трактування цього поняття суттєво обмежує його зміст за кількісними параметрами. Еко-

номісти, які притримуються цього підходу, зараховують його лише до тієї частини валової виручки й результатів позареалізаційних операцій, що включає лише витрати на оплату праці та прибуток.

Ураховуючи вищезазначені характеристики, поняття «дохід підприємства» пропонується визначити так: дохід підприємства – це один із видів фінансового результату його господарської діяльності за певний період, що характеризує у грошовому визначенні обсяг надходження вигод у формі виручки від реалізації виготовленої продукції (робіт, послуг) і майна, а також коштів із позареалізаційних операцій, які формуються з урахуванням факторів часу й ризиків.

Після з'ясування сутності категорій «доходи» та «витрати», розглянемо їх класифікацію за основними ознаками.

Основні класифікаційні ознаки витрат підприємств наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Групування витрат за класифікаційними ознаками

Ознака класифікації	Групування витрат
За способом перенесення вартості на продукцію	Прямі витрати. Непрямі витрати
За видами продукції (робіт, послуг)	Витрати на вироби. Витрати на групи виробів. Витрати на замовлення
За економічним змістом (елементами витрат)	Матеріальні затрати. Витрати на оплату праці. Відрахування на соціальні заходи. Амортизація. Інші витрати
За цільовим призначенням (статтями калькуляції)	Витрати на утримання та експлуатацію обладнання Загальновиробничі витрати. Адміністративні витрати. Витрати на збут
За ступенем впливу обсягу виробництва на рівень витрат	Умовно-змінні витрати. Умовно-постійні витрати. Інші (змішані, альтернативні, необоротні)
За місцем виникнення витрат	Витрати виробництва. Витрати цеху. Витрати дільниці. Витрати функціональних служб
За календарними періодами	Поточні витрати. Одноразові витрати
За функціями управління	Виробничі витрати. Невиробничі витрати
За рівнем планування і контрольованості	Регульовані (контрольовані) витрати. Нерегульовані (неконтрольовані) витрати
За звітними періодами	Капітальні витрати. Фінансові витрати

Продовж. табл. 2

Ознака класифікації	Групування витрат
За ступенем залежності від прийняття рішень	Релевантні витрати. Нерелевантні витрати
За порядком обчислення (складом)	Фактичні витрати. Планові (бюджетні) або прогнозовані. Нормативні витрати
За ознакою переносу вартості в часі	Операційні витрати. Витрати на амортизацію

Особливість відображення витрат у бухгалтерському обліку полягає в розподілі їх на постійні та змінні. Постійні витрати – це такі витрати, розмір яких у даний період часу не залежить від обсягів та структури виробництва, реалізації. Змінні витрати – це витрати, загальний розмір яких безпосередньо пов'язаний із обсягами виробництва та реалізації продукції (витрати на заробітну плату робітникам, сировину, паливо, енергію, транспортні послуги тощо).

Визначальними в системі управління витратами підприємства є їх групування за еко-

номічними елементами та статтями калькуляції. Групування за економічними елементами дозволяє провести аналіз складу, структури й ефективності витрат.

Поелементне групування використовують під час визначення граничного рівня витрат, для складання кошторисів і формування їх нормативної бази. Групування витрат за економічними елементами має типову структуру (рис. 1).

Щодо центрів відповідальності, витрати групуються за відповідними кошторисами для кожного рівня управління. У процесі аналі-

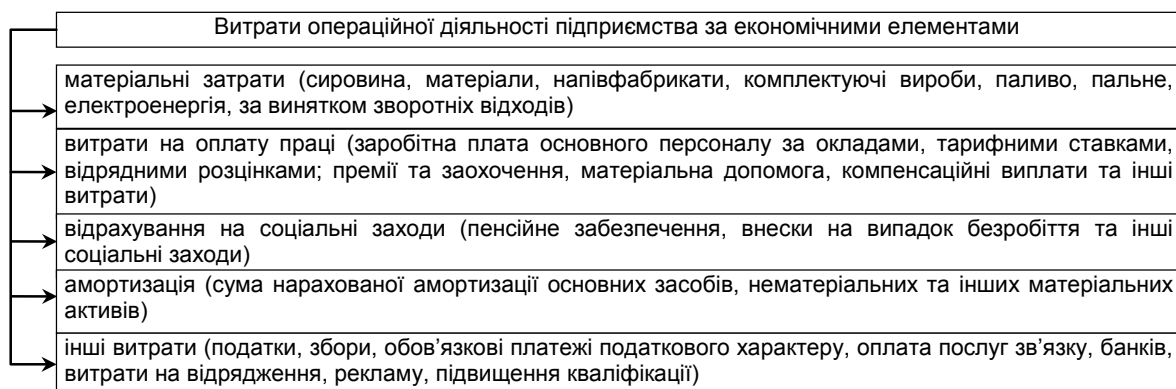

Рис. 1. Класифікація витрат операційної діяльності підприємства за економічними елементами

зу оцінюють дотримання бюджету витрат та активність керівників кожного рівня щодо їх раціоналізації. Класифікацію витрат у виробничому процесі зображено на рис. 2.

Управління витратами – це комплекс заходів, що спрямований на формування найбільш необхідних і доцільних з економічної і технічної точок зору витрат, яке забезпечується за допомогою раціонального їх нормування, оптимального планування, обґрунтування бухгалтерського обліку, оперативного економічного аналізу. Визначення сутності та проведення класифікації витрат дає змогу отри-

мувати користувачам необхідну інформацію щодо обліку, планування, аналізу та контролю витрат на конкретному підприємстві.

Оптимізація доходів суб'єкта господарювання спрямована на максимізацію їх розміру, а тому потребує їх системної класифікації. Залежно від виду діяльності, від здійснення якої отримано переважну частину доходів, розрізняють:

1. Доходи від торговельної діяльності (від продажу товарів, операцій із тарою, надання платних додаткових торговельних послуг).

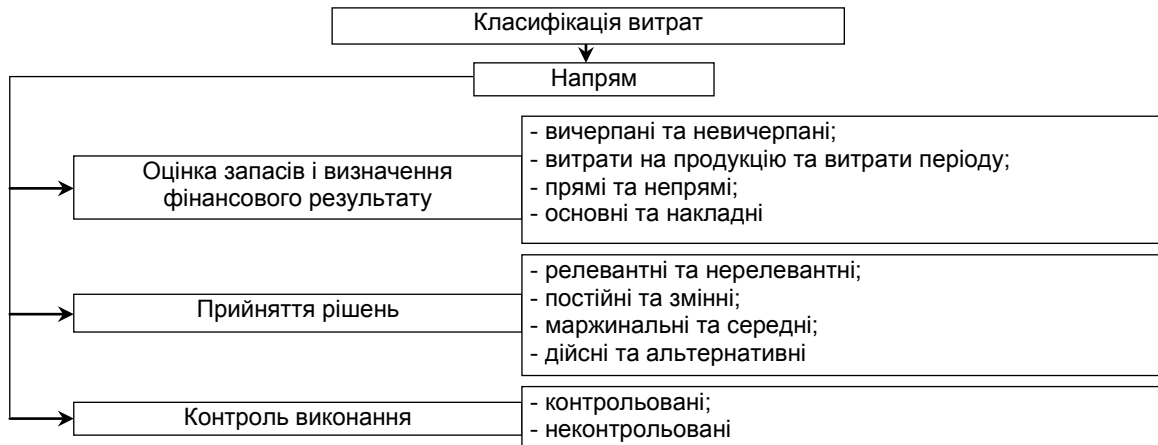

Рис. 2. Класифікація витрат у виробничому процесі [3, с. 22]

2. Доходи від виробничої діяльності, до складу яких входять:

- виручка від реалізації всіх видів товарної продукції, напівфабрикатів, відходів (за наявності власного виробництва);
- виручка від послуг промислового характеру (ремонтно-будівельних, транспортних та інших робіт).

3. Доходи від посередницької діяльності, які отримані у вигляді:

- суми комісійних винагород (відсотків);
- додаткової виручки від реалізації продукції (робіт, послуг), якщо підприємство є посередником і бере участь у розрахунках під час виконання домовленості;
- доходів від робіт (послуг), які виконані для інших підприємств, тощо.

4. Доходи від інвестиційно-кредитної діяльності, до складу яких входять:

- доходи, отримані від пайової участі у спільних підприємствах;
- доходи, отримані від надання майна в оренду (лізинг);
- дивіденди (відсотки), отримані за акціями, облигаціями й іншими цінними паперами, що придбані підприємством;
- доходи від депозитних вкладів підприємства та ін.

5. Доходи від продажу майнових та інтелектуальних прав (власності) підприємства, отримані під час реалізації: майна підприємства (включаючи основні фонди), матеріальних обігових активів; нематеріальних активів

(«ноу-хау», патентів, фірмового знака, торгової марки), програмних продуктів.

6. Інші види доходів (доходи від курсової різниці валютних коштів і цінних паперів, які належать підприємству; суми економічних санкцій та відшкодувань збитків, отриманих підприємством тощо).

Не є доходами підприємства внески, паї, інші цільові фінансові кошти, які надходять за рахунок чистого прибутку юридичних осіб, що об'єднуються з підприємством на договірній основі для фінансування капітальних вкладень, спрямованих на збільшення обсягів виробництва, здійснення спільних програм і завдань.

У бухгалтерському обліку й фінансовій звітності доходи відображаються в момент їхнього виникнення незалежно від дати надходження або сплати грошових коштів. Це означає, що облік доходів і складання звітності здійснюються на підставі облікового принципу нарахування. У бухгалтерському обліку розрізняють такі види доходів: доходи від операційної діяльності, доходи від звичайної діяльності, доходи від надзвичайних подій, доходи від іншої звичайної діяльності, інший операційний дохід, доходи від реалізації, доходи від фінансових операцій [1].

Чистий дохід підприємства – це різниця між повною собівартістю продукції та реалізаційною ціною. Він є основним джерелом доходів державного бюджету та грошового балансу підприємства. Чистий дохід входить до складу валового доходу організації, що за-

лишається після виплати заробітної плати. Чистий дохід промислового народного господарства є сукупністю прибутку та податку з обороту, хоча в різних галузях вони представляють різні форми. Перш ніж розрахувати чистий дохід підприємства, необхідно визначити потенційний дохід і точні розрахунки витрат підприємства.

Чистий приведенний дохід підприємства є сукупністю всіх доходів підприємств на певне число, за вирахуванням усіх витрат з обслуговування, податків та інших фінансових витрат.

З метою оптимізації доходів і витрат суб'єкта господарювання здійснюється їх класифікація, що дозволяє встановити їх природу й особливості формування і розподілу за визначеними об'єктами управління. Саме недооцінка ролі управління доходами та витратами зумовлює значні втрати підприємств та організацій, що у кінцевому підсумку негативно впливає на рівень виробничих витрат та на результати господарювання, обсяги сплачуваних податків і зборів до бюджетів усіх рівнів [2].

Якість управління витратами на підприємстві характеризується показником їх керованості, тобто можливістю оперативного й динамічного впливу на розміри витрат відповідно до змін системи економічних методів і засобів.

Слід відзначити, що на практиці іноді зустрічається застарілий погляд, згідно з яким витрати на підприємстві повинні бути знижені будь-якою ціною до найнижчого рівня. І кожна пропозиція підвищити витрати на рекламу, збільшити чисельність оперативного персоналу, підвищити кваліфікацію робітників розглядається як марнотратство. Відмова від таких пропозицій викликає звуження можливостей для подальшого розвитку підприємства, зниження продуктивності праці, уповільнення темпів виробництва й реалізації продукції та отримання прибутку. Проте, останнім часом, як свідчить зарубіжний досвід, усе більшого розповсюдження набула інша точка зору щодо управління витратами, а саме їх оптимізація. Потрібно й можливо йти на додаткові витрати з метою збільшення обсягу виробництва та реалізації продукції, залучення нових постачальників і покупців, підвищення якості обслуговування, створення іміджу підприємства.

Ефективне управління витратами повинно передбачати зменшення й усунення тих витрат, які не є доцільними, результативними для підприємства, тобто, які не сприяють збільшенню обсягів виробництва й реалізації продукції, отриманню цільового розміру прибутку.

Щоб оптимізувати витрати на підприємстві під час їх формування та забезпечити їх результативність, доцільно виконати такі умови [2]:

1) приріст загальної суми витрат не повинен перевищувати приріст виручки від реалізації (доходів);

2) мінімальний рівень (середніх) витрат повинен досягатися за такого обсягу виробництва й реалізації, коли граничні витрати за своїм розміром дорівнюють середнім витратам. Подальше зростання обсягів діяльності призведе до збільшення розмірів середніх витрат, що не є ефективним;

3) зниження витрат не повинно викликати негативних явищ: зниження якості продукції (робіт, послуг) і, як наслідок, погіршення якісних показників діяльності підприємства;

4) розмір витрат повинен бути пов'язаний із забезпеченістю підприємства ресурсами, прогнозовані значення витрат повинні визначатися з урахуванням ресурсних обмежень, а розрахунки мають забезпечувати найбільш оптимальне їх використання;

5) повинна досягатися відповідність зміни витрат змінам обсягу й особливостей діяльності підприємства, його цільових орієнтирів, вимог покупців до якості й асортименту продукції тощо.

У сучасних умовах значно зростає значення оперативного управління витратами і контролю за ними. Ефективність цієї діяльності оцінюється в її взаємозв'язку з кінцевими соціально-економічними показниками діяльності.

Оперативний контроль слід розуміти як перевірку вміння використовувати ресурси так, щоб здійснювати підприємницьку діяльність якомога ефективніше й у бажаному напрямку. Такий контроль стосується ціноутворення, обсягу виробництва й реалізації продукції, інвестицій, розвитку додаткових послуг, комп'ютерних систем, кадрів, кредиторської і

дебіторської заборгованості, зв'язків із контрагентами, реклами тощо [3].

Критерієм ефективності оперативного управління і контролю витрат є їх взаємозв'язок із кінцевими показниками господарської діяльності – прибутком та обсягом реалізації продукції, які в умовах ринку повинні мати тенденцію до зростання. Проте значним стримуючим чинником на шляху збільшення витрат підприємства стає конкуренція. Тому, щоб вижити в конкурентній боротьбі, підприємство повинно забезпечити більш високі темпи росту якісних показників діяльності підприємства, прибутку й виручки (доходів), у порівнянні з темпами зміни його витрат.

Отже, існують різні підходи до визначення категорій «доходи» й «витрати» підприємства, помилковим є ототожнення доходів із виручкою, а витрат із собівартістю, оскільки вони лише частково відображають їх сутність. Доходи – це збільшення економічних вигод у вигляді надходжень активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (крім зростання власного капіталу за рахунок внесків учасників (власників) за звітний період). У свою чергу, витрати – це сума будь-яких витрат підприємства у грошовій, матеріальній чи нематеріальній формах для придбання товарів (робіт, послуг, для їх подальшого використання у власній господарській діяльності). Від обсягу доходів та витрат залежить ефективність функціонування підприємства, його конкурентоспроможність і результативність.

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямку. Отже, управління витратами на підприємстві необхідне для оцінки: факторів рентабельності, вибору потрібних замовлень, планування майбутніх напрямів діяльності, оцінки виробничих запасів і їх кошторису, розподілу й мінімізації витрат; визначення рівня беззбитковості, можливих фінансових результатів у разі зміни ціни продажу; складання кошторису й аналізу відхилень; прийняття нестандартних рішень, наприклад, таких, як «виготовляти чи продавати», «чи продавати нижче нормальної продажної ціни» тощо. Безумовно, значною мірою специфіка прийняття

рішень визначається особливостями конкретного підприємства, його технології, організаційної структури, позиції на ринку. Проте існують і стандартні рішення, які на практиці необхідно приймати кожному керівнику: рішення про обсяг і структуру виробництва; вибір між власним виробництвом і закупівлею напівфабрикатів; рішення про визначення нижньої межі ціни продукції тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Хендриксен Э. С. Теория бухгалтерского учета : [пер с англ.] / Э. С. Хендриксен, М. Ф. Ван Бреда / под ред. Я. В. Соколова. – Москва : Финансы и статистика, 1997. – 576 с.
2. Іванюта П. В. Управління ресурсами та витратами : навч. посіб. / П. В. Іванюта, О. П. Лугівська. – Київ : Центр учб. л-ри, 2009. – 320 с.
3. Лугівська О. П. Управління ресурсами і витратами [Електронний ресурс] : навч. комплекс / О. П. Лугівська. – 2005. – Спосіб доступу: Електрон. чит. зал ПУЕТ.
4. Бланк И. А. Управление прибылью : учебник / Бланк И. А. – [3-е изд.]. – Київ : Ника-Центр, 2007. – 768 с.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.99 р. № 290. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
7. Андрущенко Н. С. Суть та значення витрат: історичний аспект / Н. С. Андрущенко // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 5. – С. 3–7.
8. Грещак М. Г. Управління витратами : навч. посіб. / [М. Г. Грещак, В. М. Гордієнко, О. С. Коцюба та ін.]; за заг. ред. Грещака. – Київ : КНЕУ, 2008. – 264 с.
9. Don R. Hansen. Cost management: Accounting and Control / Don R. Hansen, Maryanne M.

Moven // Fifth edition. – Mason, South-Western, 2006. – 314 p.

REFERENCES

1. Hendriksen E. S., Van Breda M. F. *Teoria buchalterskogo ycheta* [Accounting Theory]. Moscow: Finance and Statistics. 1997. 576 p.
2. Ivanyuta P. V. *Upravlinnya resursamy ta vytratamy* [Management of resource and costs]. Kiev: Center of educational literature. 2009. 320 p.
3. Luhivs'ka O. P. *Upravlinnya resursamy i vytratamy* [Management of resource and costs]. Poltava: PUET, 2005.
4. Blank Y. A. *Upravlenie pribyl'ju* [Profit management]. Kyiv: Nika-Center, 2007. 768 p.
5. *Polozhennya (standart) bukhhalters'koho obliku 16 «Vytraty»*: Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy [Standard 16 «Expenses»: Order of the Ministry of Finance of Ukraine], Available at: <http://zakon.rada.gov.ua>.
6. *Polozhennya (standart) bukhhalters'koho obliku 15 «Dokhid»*: Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy [Standard 15 «Dokhid»: Order of the Ministry of Finance of Ukraine], Available at: <http://zakon.rada.gov.ua>.
7. Andrushchenko N. S. Actual problems of economic, 2007, no. 5, pp. 3–7.
8. Hreshchak M. H. *Upravlinnya vytratamy* [Cost management]. Kyiv: KNTEU, 2008. 264 p.
9. Don R. Hansen. Cost management: Accounting and Control / Don R. Hansen, Maryanne M. Moven // Fifth edition. – Mason, South-Western, 2006. – 314 p.

О. П. Луговская, кандидат экономических наук, доцент; **Л. А. Луговская** (Высшее учебное заведение Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли»). **Методические основы оптимизации доходов и расходов предприятия для обеспечения результативности бизнеса.**

Аннотация. Цель статьи заключается в определении теоретических и практических аспектов управления доходами и расходами предприятия, методических аспектов их оптимизации в тесной взаимосвязи с конечным результатом бизнеса, а именно его прибылью. **Методика исследования.** Решение поставленных в статье задач осуществлено с помощью таких общенаучных и специальных методов исследования: анализа и синтеза, систематизации и обобщения, диалектического подхода. **Результаты.** Рассмотрены сущность и значение доходов и расходов предприятия, осуществлена их классификация в соответствии с современными подходами ученых и практиков, предоставлены собственные видения и определения отдельных экономических категорий и понятий. Предложены основные критерии по оптимизации доходов и расходов предприятия для обеспечения эффективности его деятельности и достижения целевого размера прибыли. **Практическая значимость результатов исследования.** В статье обосновано, что внедрение предложенных критериев и подходов к оптимизации доходов и расходов предприятия будут способствовать эффективному ценообразованию собственной продукции, определению эффективных мест реализации и обеспечению результативного, прибыльного бизнеса. Основные научные положения статьи предназначены для использования в практике современных предприятий.

Ключевые слова: доходы, расходы, чистые доходы, текущие расходы, издержки производства, прибыль, оптимизация затрат, управление доходами и расходами, эффективность деятельности.

O. Lugivska, Cand. Econ. Sci., Docent; **L. Lugivska** (Poltava University of Economics and Trade). **Methodical bases of optimization revenue and expenditures for business performance.**

Summary. Purpose. Consider the theoretical and practical aspects of the revenue management of the enterprise, methodical aspects of expenditure optimization in close relationship with the end result of the business – its profit. **Methodology of research.** The solution of these problems in an article

carried by such scientific and special research methods: analysis and synthesis, generalization and systematization, the dialectical approach. **Findings.** The essence and significance of income and expenses of the enterprise, their classification in accordance with modern approaches of scientists and experts, provided their own vision and determination of individual economic categories and concepts. The basic criteria for the optimization of revenues and expenses of the enterprise to ensure its efficiency and achieve a target profit margin. **Practical value.** The article substantiates that the implementation of the proposed criteria and approaches to optimize revenues and expenses of the enterprise will contribute to efficient pricing of their own products, identifying effective places of implementation and maintenance of effective, profitable business. Article is intended for use in the practice of modern enterprises.

Keywords: revenues, expenses, net income, operating expenses, production costs, profits, cost optimization, revenue management.